

полі крові», Леся Українка). Леся Українка висвітлює уривок з біблійної легенди про зустріч Юди з Ісусом Христом в іншому ракурсі, ніж це сказано у Біблії, з певною сатирою вона трансформує цитату у свою драматичну поему.

Натомість, нетрансформована теж присутня у творі. Така цитата є точною, тобто відповідає повністю цитаті з першоджерела (Біблії): «*Ось, пийте кров мою! / Ось, їжте моє тіло!*» («На полі крові» Леся Українка), з біблійної легенди про Тасмну вечерю. Зауважимо, що попри загальне семантичне тло поеми, образ Ісуса досить позитивний, що дає підстави констатувати ситуативність вчинку Юди та загальний позитивний образ Ісуса.

Точкова цитата *Ти навіть був-таки у мене в хаті / в Капернаумі, вкупі з тим пророком, / що се його розп'ято* («На полі крові» Леся Українка) функціонує як згорнута до одного імені об'ємна інформація, яку читач знає і яка викликає асоціативні зв'язки (в даному випадку топонім Капернаум).

У драматичному етюді «**На полі крові**» Леся Українка використовує синонімічний ряд (*Господь Бог, Вчитель, Учитель, Месія, Син Божий*) усі компоненти якого функціонують у Євангелії як абсолютні синоніми – слова на позначення Третьої Особи Святої Трійці – Бога-Сина.

Цитати біблійного походження у драматичній поемі «На полі крові» слугують також мовними знаками української культури, тобто це такі мовноетикетні формули українства, як *Благослови Господь твою роботу, Нехай Господь тобі продовжить віку, Мій брате* («На полі крові» Леся Українка). Названі текстові фрагменти мають водночас виразний конфесійний семантичний компонент.

Отже, у драматичній поемі «На полі крові» Леся Українка використовує такі видів цитування Святого Письма, як інтертекст, алюзія, трансформована євангельська розповідь, нетрансформовані, точкові цитати, синонімічний ряд та мовні знаки української культури. Біблійні фразеологізми та цитати з Біблії в поетичних творах Лесі Українки служать для надання мовленню урочистого, релігійного чи, часом, сатиричного звучання, тобто виступають стилістичним елементом у творенні художнього образу. Ці лінгводиниці – різноманітні за своїм складом як за значенням, так і за походженням та семантичною приналежністю. У поетичних творах Лесі Українки біблійні фразеологізми та цитати з Біблії зазнають різних видів трансформації, що свідчить про переосмислення й художнє опрацювання автором біблійних текстів та творчого введення висловів зі Святого Письма у свої твори.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біблія, або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. Із мови давньоєврейської й грецької наново перекладена. / переклад проф. Івана Огієнка. – Українське Біблійне товариство, 2006. – 1375 с.
2. Леся Українка. Драматичні твори. – К.: Дніпро, 1989. – 760 с.
3. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови: Підручник /Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; За ред. Л. І. Мацько. — К.: Вища школа, 2003. — 462 с.
4. Мірошниченко П. Трагедизація міфа про зраду («На полі крові» Лесі Українки) // Слово і Час. – 2006. – №2. – 4 с.
5. Сюта Г. М. Біблійна цитата в українській поетичній мові ХХст. / Г. М. Сюта // Українська мова. – 2014. – № 3. – С. 17-26.

Ленько О.

Науковий керівник – Сеньовська Н. Л.

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГОМ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УЧНІВ

Мета статті: охарактеризувати роль педагога у процесі формування ціннісних орієнтацій учнів.

Термін «ціннісні орієнтації» досить часто вживається в філософії, соціології, психології і значно рідше в педагогіці, хоча ціннісні орієнтації належать до числа таких загальнонаукових понять, значущість яких безперечна для педагогічної науки.

Так, видатний педагог К.Ушинський визначав ціннісно-духовну сутність педагогічної професії як орієнтир на пізнання й розвиток особистості учня що можливо лише за наявності духовно-морального потенціалу вчителя. Учений стверджував, що «тільки особистість може

впливати на розвиток і визначення особистості, тільки характером можна виховувати характер". [4, с. 7]

Перш ніж опиратись на такі поняття, як «цінності» і «ціннісні орієнтації», нам потрібно зрозуміти для себе їх суть. Аналіз сучасної філософської літератури переконує в тому, що цінність є складним комплексним уявленням, яке міститься в пізнавальних структурах, процесах соціального життя і культури, світогляді людини. Дивовижно, але за підрахунками вчених нині в літературі є більше ста визначень цінності, кожне з яких відображає багатогранність ціннісних явищ, можливість їх розгляду і аналізу під різними кутами зору, в різних площинах людського ставлення до світу. Так, сутність і структуру етично-моральних цінностей у системі сучасного українського виховання обґрунтували Т. Аболіна, І. Ващенко, О. Вишневський, О. В. Сухомлинська, В. Киричук та З. Карпенко з'ясовували чинники впливу на розвиток духовних цінностей особистості учня. Становлення й розвиток моральних цінностей старших підлітків та студентської молоді досліджували Г. Іванова, О. Рудіна, Е. Помиткін, а особливості морального розвитку особистості та механізми формування моральних цінностей – І. Д. Бех, В. Галузяк, А. Донцов тощо [5, с. 89].

Поняття «ціннісні орієнтації» філософській енциклопедичний словник, для прикладу, визначає як «найважливіші елементи внутрішньої структури особистості, закріплені життєвим досвідом людини, всією сукупністю її переживань і такі, що відокремлюють значуще, істотне для певної людини від незначущого, неістотного». [2, с. 3] Ціннісні орієнтації є одним із важливих утворень, які суттєво впливають на механізм формування взаємин молоді в різних умовах її життєдіяльності, і, крім того, ґрунтуючись на потребах і стійких інтересах, вони є надзвичайно важливою ланкою у «будівництві», загартовуванні людського характеру. [1, с. 19] Крім того, варто ще виділити таке поняття, як «ціннісне ставлення», під яким розуміємо активне, суб'єктивне ставлення учня до різних сфер життєдіяльності – Природи, Культури, Людей, «Я». Саме у ціннісному ставленні як у формі свідомості виявляється нормативно-оцінне, вибіркоче ставлення зростаючої особистості до навколишнього. Воно засвідчує, які саме цінності набувають для учня значущості, особистісного смислу [3, с. 152].

Формування ціннісних орієнтацій є складним і тривалим процесом. Очевидно, що передумови для виховання ціннісних орієнтацій закладаються в дошкільному віці, але саме формування відбувається в підлітковому. У цьому віці починає формуватись стійке коло інтересів, яке є психологічною базою ціннісних орієнтацій підлітків. Відбувається переключення інтересів з конкретного на загальне, зростає зацікавлення питаннями світогляду, релігії, моралі і етики. Розвивається інтерес до власних емоційних переживань і переживань інших людей. Мотиваційна сфера підлітків характеризується переходом від дотримання зовнішніх вимог щодо моральної поведінки до особистісної активності, джерелом якої є власні норми, ідеали, наміри, цілі. Основою мотивації у цьому віці стають цінності, однак система ціннісних орієнтацій дитини перебуває на стадії формування. Якщо в попередньому періоді зазначений вплив на виникнення цінностей мало виховання, то в підлітковому віці значущими для дитини стають цінності і погляди, які домінують у групі. У підлітка певною мірою сформована ієрархія життєвих цілей, однак він ще не достатньо володіє засобами їх досягнення, а це сповільнює процес оволодіння нормами соціальної поведінки [6, с. 29].

Хочу навести приклад статистики, що її подає В. Коломієць у своїй статті [6]. Зокрема якісний та кількісний аналіз свідчить, що найбільш реалізованими для підлітків, як і хлопців, так і дівчат, є «допомога і милосердя до інших людей», «визнання і повага, вплив на оточуючих», «приємне проведення часу» та «любов». Низькі ранги були надані цінностям «соціальна активність для досягнення позитивних змін у суспільстві» та «пізнання нового у світі». При чому така тенденція простежується у представників обох статей. Бачимо відмінності і при порівнянні цінності «любові» та «приємного проведення часу». Дівчата їм надають більшої значущості, хоча і хлопці їх не відкидають. Крім того, ще така цінність, як «пошук і насолода прекрасним» у хлопців отримала менший показник, тобто вона є менш реалізована в порівнянні з дівчатами.

Роль педагога у становленні в учнів цих та інших цінностей, безперечно, є дуже великою. При чому досвідчений педагог має справді розуміти, що розвиток і становлення морально-ціннісних орієнтацій підлітка має здійснюватись як залучення дитини до виховної самодіяльності, що розгортається під впливом виховання. Система таких виховних впливів проектується з максимальним

урахуванням психічних закономірностей та особливостей дитини [5, с. 91]. Крім того, ще варто зазначити, що у підлітків відбувається кореляція між інтелектуальною, пізнавальною та емоційно-чуттєвою сферами сприйняття. Це неодмінна передумова у вихованні морально-ціннісних орієнтацій, оскільки саме механізм емоційного переживання образів забезпечує перетворення й залучення суспільних моральних цінностей у систему індивідуальних моральних цінностей [5, с. 92]. Важливим засобом у цьому процесі є духовно-культурна спадщина людства, зокрема мистецтво, музика, що входять у духовну культуру особистості як внутрішнє джерело її розвитку і так звані регулятор зовнішньої поведінки підлітка. Особливу увагу хочу звернути і на твори художньої, як світової так і української, літератури, що відкривають можливість осягнення особистісних смислів та оцінок іншої людини як неодмінної передумови особистісного діалогічного спілкування та культуро-творчого розвитку особистості. Художній твір є тим безцінним джерелом, після прочитання якого у кожного учня виникають свої враження, формується власне ціннісне ставлення до нього, що створює передумови для розвитку ціннісних орієнтацій. Важливим видами навчальної діяльності учнів на цьому етапі, саме етапі сприймання художнього твору, є логіко-емоційне вживання в текст, відтворення образів, подій, розуміння вчинків головних персонажів. Вже на етапі аналізу художнього твору у свідомості учнів відбувається відображення цінностей, втілених у тексті, що на попередньому етапі вивчення твору відбувалося підсвідомо. Учні замислюються над тим, що для них у тексті цікаве, намагаються сформулювати загальне первісне враження від прочитаного. Тому твори художньої культури є незмінною складовою у навчальному процесі, що виховує в учнів позитивні уявлення, поняття, оцінки, певні переконання про моральні цінності. Крім того, вони поглиблюють та узагальнюють знання про морально-ціннісні значення явищ навколишнього світу і моральні стосунки між людьми, допомагають осмислити сутність ідеї і змісту цінностей добра, свободи, справедливості, милосердя, поваги, терпимості, любові тощо. Також художня література має здатність виховувати і розвивати доброзичливість, чуйність, чесність, працелюбність, милосердя, терпимість, готовність допомогти іншим, ввічливість, тактовність тощо. Як не дивно, але цей вид мистецтва є важливим аспектом у вихованні орієнтації на потребу духовної самореалізації у світі та втілення моральних ідеалів та цінностей у художньо-творчій діяльності учня. Крім того, художня література впливає і на розвиток умінь знаходити та аналізувати прояви морально-етичних норм поведінки через відображення їх у художніх творах, власних вчинках і навколишній дійсності, виховує певні рефлексивні уміння і навички.

Важливо звернути увагу і на методи виховного впливу, що є найбільш ефективним при вивченні того чи іншого твору. Власне методи опосередкованого навчання цінностей, що подаються не самі по собі, а в контексті змісту художніх творів як подія, вчинок, моральна колізія, соціально-моральне завдання за переконанням В. Драченка [5, с. 94] є найбільш доцільними при такому підході до виховання підлітка. Серед них він виділяє такі, як інформаційно-пізнавальні методи: диспути, керовані дискусії, що переносять сутність моральних формул на конкретні ситуації з життя підлітків; інтелектуальні аукціони тощо; сюжетно-рольові та комунікативні ігри; проблемно-дискусійні методи: діалогічна бесіда, міжрольове і міжособистісне спілкування, індивідуальні бесіди, доручення, творчі завдання, внутрішній діалог, символізація; діяльнісно-практичні методи: інтерв'ю, твори-роздуми, перекази з творчим закінченням на моральну тематику тощо.

Звичайно, можемо бачити, що майже всі ці методи спрямовані на розкриття і вивчення особистості підлітка. І їх ефективність напряму залежить від учня і від його співпраці з педагогом. Тут варто зазначити, що мова йде не лише про методи, спрямовані на виховання підлітка тільки через вивчення художніх творів. Проте, так чи інакше, можна стверджувати, що саме особистість вчителя і його дії є визначальними в організації та формуванні у школярів відповідних ціннісних орієнтацій.

Одним із шляхів розв'язання цієї проблеми є реалізація принципу ціннісної орієнтації у навчально-виховному процесі, що складається з декількох етапів. Так, на етапі сприйняття учень проявляє вже певну усвідомленість щодо важливості поданого матеріалу, виявляє співчуття до проблем суспільного життя і деякою мірою починає розуміти потреби інших людей. Далі учень проявляє себе ще активніше. Він виявляє більший інтерес до навчальних предметів і добровільне бажання виконувати вчительські завдання та доручення; самостійно, що є також дуже важливим, ознайомлюється з суспільними проблемами у класі та поза його

межами. Тобто відбувається так зване реагування. На етапі засвоєння ціннісної орієнтації підліток вже цілеспрямовано вивчає різні погляди стосовно тої чи іншої проблеми і формує власне судження на основі цього, переконливо відстоює свій ідеал. Після цього йде етап прийняття на себе відповідальності за свою поведінку, розуміння своїх можливостей, побудови певних життєвих планів, що ґрунтуються на власних здібностях, інтересах, переконаннях. Тобто в цьому випадку учень вже організовує свої ціннісні орієнтації. Ну і останнім кроком є запровадження ціннісних орієнтацій у діяльність, коли підліток здатний виявляти самостійність у навчанні, готовий змінити власні судження під впливом інших переконливих аргументів, стійко і послідовно організовує свої дії. Іншими словами, можна стверджувати, що на цьому етапі учень вже частково знає, що він хоче від життя. [4, с. 7]

Було б дуже добре, якби кожний педагог усвідомив всю важливість реалізації цього принципу у житті підлітка. І справді, вже можна привітати того вчителя, у якого учень перебуває хоча б на першому етапі. Це вже маленька перемога.

Отже, в теперішніх умовах, коли навколишнє соціальне й культурне життя не стимулює виявлення гуманізму, а навпаки, часто породжує жорстокість, зневіру, нетерпимість, перед нами постає питання: як у негуманних умовах виховати в особистості, зокрема і в підлітка, моральні якості, людяність і повагу до всього живого. Цінності і ціннісні орієнтації в цьому випадку є тими станами, явищами і процесами в довколишньому житті, які стають орієнтирами для людини, особливо значущим регулятором її життєдіяльності й поведінки. Вони гармонізують і інтегрують духовний світ індивіда; визначають цілісність, унікальність і неповторність особистості; регулюють поведінку і діяльність людини в суспільстві, визначаючи її дії і вчинки. В. Сухомлинський у формуванні ціннісних орієнтацій учнів на перше місце ставив виховний аспект діяльності вчителя. Він усвідомлював самоцінність кожної дитини як особистості, що розвивається, і вважав, що учнів треба виховувати словом і особистим прикладом. І я не можу з ним не погодитись, адже поки школа існуватиме, доти й педагог стоятиме чи не на одній лінії з батьками у процесі виховання дитини і формуванні в неї того морально-ціннісного стержня, на який вона опиратиметься протягом всього подальшого її життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анненков В. Ціннісні орієнтації молоді на початку XXI століття [Текст] / В. Анненков // Професійно-технічна освіта. – 2007. - № 4. – С. 19-20.
2. Білецька І. Особистісні цінності як фундамент розвитку і становлення молодшого підлітка [Текст] / І. Білецька // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2005. - №5. – С. 3-6.
3. Бордюк В. М. Теоретичні основи формування ціннісної системи старшокласників (життєтворчий аспект) [Текст] / В.М. Бордюк // Педагогічні науки : збірник наукових праць / редкол : Є. С. Барбіна, В. Л. Федяєва, В.В. Кузьменко та ін. – Херсон : ХДУ, 2007. – Вип. 45. – С. 149-154.
4. Денисенко В. Реалізація принципу ціннісної орієнтації у роботі педагога з молодшими школярами [Текст] / В. Денисенко // Початкова школа. – 2007. - № 3. – С. 7-8.
5. Драченко В. В. Виховання морально-ціннісних орієнтацій підлітків на творах світової художньої літератури [Текст] / В. В. Драченко // Педагогіка і психологія. Вісник АПН України. – 2007. - № 2. – С. 89-97. – Проблеми виховання.
6. Коломієць В. Психологічні особливості ціннісних орієнтацій підлітків [Текст] / В. Коломієць // Магістр. – Тернопіль : ТНПУ, 2008. – Вип. 4. – С. 28-31.

Пискур І.

Науковий керівник – доц. Кушнір О. В.

МЕДІАВІСВІТЛЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ: ОСНОВНІ ПОМИЛКИ ВІТЧИЗНЯНОГО ТЕЛЕПРОСТОРУ

Актуальність теми зумовлена складним соціально-політичним становищем, що призвело до загострення військових дій у східній частині України. Медіа, виконуючи одне зі своїх основних завдань – відзеркалювати суспільні відносини та явища, виокремили новий спеціалізований інститут – військову журналістику. З проголошенням державної незалежності потреби у даній галузі журналістики не було, відповідно спеціалізовані професійні кадри в